

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ સ્થિત ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લીકેશન નં. ૧૫૭૩૫/૨૦૦૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.જે. શાસ્ત્રી

=====

|    |                                                                                                                          |  |
|----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| ૧  | શું સ્થાનિક સમાવારપત્રોના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે?                                               |  |
| ૨. | રિપોર્ટ્સને સંદર્ભિત કરવાં કે નહિ?                                                                                       |  |
| ૩. | શું લોર્ડશીપ ચુકાદાની સુવાચ્ય નકલ જોવાં ઇચ્છે છે?                                                                        |  |
| ૪. | શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન કે તેનાં હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમ સબબ કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે? |  |

=====

ગુજરાત નર્મદા વેલી ફર્ટિલાઈઝર કં. લિ. અને ૧ અન્ય ..... અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ભારત સરકાર અને ૧ અન્ય ..... સામાવાળા(ઓ)

=====

**ઉપસ્થિતિ:**

ચાચિકાકર્તા(ઓ) નં.૧ – ૨ વતી મેસર્સ ત્રિવેદી એન્ડ ગુપ્તા, એડવોકેટ  
સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ વતી સુશ્રી અવની એસ. મેહતા, એડવોકેટ  
સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ વતી સુશ્રી તૃષા કે. પટેલ, એડવોકેટ

=====

**કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી**

અને

**માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.જે. શાસ્ત્રી**

**તારીખ : ૨૮ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૬**

**મૌખિક ચુકાદો**

**(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી દ્વારા જાહેર)**

૧. અરજદાર – ગુજરાત નર્મદા વેલી ફર્ટિલાઇઝર્સ કો. લિ. દ્વારા બહુવિધ દાદ મેળવવા માટે આ અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે. સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ અધિનિયમ ૧૯૪૪ (સંકક્ષિતમાં "અધિનિયમ") ની કલમ ૧૧એ.એ. ને બંધારણના અલ્ટ્રા વાયર્સ (સત્તાબહાર) જાહેર કરવાની દાદ સિવાય, જે દાદ અરજદારના વિદ્વાન કાઉન્સિલ દ્વારા દબાણપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવી ન હતી, મુખ્યત્વે અરજદારની ફરિયાદ અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.એ. હેઠળ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ સત્તાવાળાઓ દ્વારા એક્સાઇઝ ડ્યુટીની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ વસૂલવા સંબંધિત છે. આ સંદર્ભમાં, અરજદારે નીચે મુજબની પૃષ્ઠભૂમિમાં સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ કમિશનર દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧.૯.૨૦૦૪ ના હુકમને પડકાર્યો છે.

૨. અરજદાર ખાતરો ઉત્પાદન કરવાના વ્યવસાયમાં રોકાયેલ છે. તેની ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિના હેતુ માટે, અરજદાર કાચા માલ તરીકે લો સલ્ફર હેવી સ્ટોક (સંક્ષિપ્તમાં

"એલ.એસ.એચ.એસ.") નો ઉપયોગ કરતો હતો. જ્યાં સુધી આવા કાચા માલનો ઉપયોગ ખાતરોના ઉત્પાદન માટે કરવામાં આવે છે, ત્યાં સુધી તેના પર રાયતી દરે ડ્યુટી લાગે છે. અરજદારે આવા ઉત્પાદનની ખરીદી માટે રાહતી દરની ડ્યુટીની જોગવાઈનો ઉપયોગ કર્યો હતો પરંતુ તેનો એક ભાગ ખાતરોના ઉત્પાદન માટે નહીં પરંતુ સ્ટીમ (વરાળ) ઉત્પન્ન કરવા માટે વાપર્યો હતો તે પૂર્વધારણા પર, વિભાગે અણચુકવાયેલી એક્સાઈઝ ડ્યુટીની વસૂલાત માટે કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી. આપણે આ મુકદ્દમા સાથે સીધો સંબંધ નથી કારણ કે સુપ્રીમ કોર્ટના સ્તર સુધી, આ મુદ્દો અરજદારની વિરુદ્ધ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો. મર્યાદિત હદ સુધી, અમારો રસ કસ્ટમ્સ એક્સાઈઝ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલ (સંક્ષિપ્તમાં "સી.ઈ.એસ.ટી.એ.ટી.") દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૬.૬.૨૦૦૩ ના હુકમમાં રહેશે, જેમાં ડ્યુટીની માગણીને બહાલ રાખતી વખતે, ટ્રિબ્યુનલે અણચુકવાયેલી ડ્યુટી પરના વ્યાજના પ્રશ્ને અરજદારના કાઉન્સિલની રજૂઆત નીચે મુજબ નોંધ કરી હતી:

"તેમણે એ પણ રજૂઆત કરી હતી કે વ્યાજ વસૂલવાપાત્ર ન હતું કારણ કે આ હુકમ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી ૧૩ કારણ દર્શાવો નોટિસોમાં, વ્યાજ વસૂલવાનો કોઈ પ્રસ્તાવ ન હતો, કારણ કે માગણી બોર્ડના પરિપત્ર નં. ૬૫૫/૪૬/૨૦૦૨-સી.એક્સ., તારીખ ૨૬.૮.૨૦૦૨ મુજબ જુલાઈ ૮૧ થી મે ૮૫ ના સમયગાળા માટેની છે. વ્યાજ વસૂલ કરી શકાય નહીં અને આ કેસમાં અપીલનો નિકાલ કરવા વિનંતી કરી હતી."

૩. આ સંદર્ભમાં, ટ્રિબ્યુનલે નીચે મુજબ જોગવાઈ કરી હતી:

"મંજૂર થયેલી ડ્યુટીની રકમ પરના વ્યાજ અંગે, આ બાબત બોર્ડના હુકમના સંદર્ભમાં પુનઃ-નિર્ધારણ માટે પરત મોકલવામાં આવે છે. નિર્ધારિત ડ્યુટીઓ વ્યાજ સાથે વસૂલ કરવાની રહેશે, જેનું પુનઃ-નિર્ધારણ થવું જોઈએ."

૪. ટ્રિબ્યુનલના આવા નિર્દેશોને અનુસરીને, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝના સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે, એક તબક્કે, અરજદારની વિરુદ્ધ વ્યાજનો પ્રશ્ન નક્કી કર્યો. અરજદારે હાઈકોર્ટ સમક્ષ આ હુકમને પડકાર્યો અને ફરિયાદ કરી કે આવો નિર્ણય સી.ઈ.એસ.ટી.એ.ટી. દ્વારા ઉદ્દેખિત બોર્ડ પરિપત્રને ધ્યાનમાં લીધા વગર લેવામાં આવ્યો હતો. હાઈકોર્ટે સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલેશન નં. ૧૨૧૯૪/૨૦૦૩ માં તારીખ ૧૮.૧૧.૨૦૦૩ ના ચુકાદા દ્વારા વ્યાજ વસૂલવાના પ્રશ્ને એક્સાઈઝ સત્તાવાળાઓ સમક્ષ કાર્યવાહી ફરી એકવાર રિમાન્ડ (પરત) કરી. આ વખતે કમિશનરે આ મુદ્દો હાથમાં લીધો, અરજદારને સાંભળ્યા અને આક્ષેપિત હુકમ પસાર કરીને ઠરાવ્યું કે અરજદાર અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.એ. ની શરતો મુજબ વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતો. અરજદારની આ રજૂઆત કે જ્યારે ડ્યુટીની જવાબદારી ઊભી થઈ ત્યારે અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.એ. કાયદાના પુસ્તકમાં ન હતી, તેને એવું ઠરાવીને સ્વીકારવામાં આવી ન હતી કે વ્યાજ માટેની આવી જોગવાઈ ત્યારે પણ લાગુ પડશે જ્યારે એક્સાઈઝ જવાબદારીનું નિર્ધારણ અધિનિયમમાં જોગવાઈ રજૂ કરવામાં આવ્યા પછી કરવામાં આવ્યું હોય. આ બંને પક્ષો વચ્ચે વિવાદનું મુખ્ય કારણ છે. અરજદાર નિર્દેશ કરે છે કે ડ્યુટીની જવાબદારી ૧.૭.૧૯૯૧ થી ૩૧.૫.૧૯૯૫ વચ્ચેના સમયગાળાની હતી. અધિનિયમમાં કલમ ૧૧એ.એ. તારીખ ૨૬.૫.૧૯૯૫ થી

અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી અને તેથી, લગભગ એક અઠવાડિયાના ટૂંકા સમયગાળા દરમિયાન ઊભી થયેલી ડ્યુટીની જવાબદારી સિવાય, વ્યાજની કોઈ જવાબદારી ઊભી થશે નહીં. વિભાગ દલીલ કરે છે કે કલમ ૧૧એ.એ. અણચુકવાયેલી ડ્યુટીના તમામ કેસોમાં લાગુ પડશે, પછી તે જવાબદારી રૂ.૫.૧૯૯૫ પહેલાં ઊભી થઈ હોય અથવા ડ્યુટીનું નિર્ધારણ ઉક્ત તારીખ પહેલાં કે પછી કરવામાં આવ્યું હોય.

૫. આપણે આ મુખ્ય મુદ્દા પર ધ્યાન આપીએ તે પહેલાં, આપણે સી.બી.ઈ.સી. ના તારીખ રૂ.૮.૨૦૦૨ ના પરિપત્રનો પણ ટૂંકમાં ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ. આ પરિપત્ર અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.બી.ની લાગુ પડવા યોગ્યતા સંબંધિત છે. તારીખ ૧૧.૫.૨૦૦૧ થી ઉમેરાયેલ કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૧) ના પરંતુકનો ઉલ્લેખ કરતા, આ પરિપત્રમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે ન્યાયનિર્ણય હુકમ પસાર કરવાની તારીખને ધ્યાનમાં લીધા વિના આ કલમ ફક્ત રૂ.૮.૯.૧૯૯૬ (એટલે કે જે તારીખે કલમ ૧૧એ.બી.ઉમેરવામાં આવી હતી) પછી કરાયેલા કિલચરન્સના સંદર્ભમાં જ લાગુ પડશે. આક્ષેપિત હુકમમાં કમિશનરનો અભિપ્રાય હતો કે આ પરિપત્ર લાગુ પડશે નહીં કારણ કે તે અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.બી.હેઠળના કેસને આવરી લે છે જેમાં ધારાસભાએ પેટા-કલમ (૧) માં પરંતુકનો ઉમેરો કરીને સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરી હતી. તેમના અભિપ્રાય મુજબ કલમ ૧૧એ.એ. માં વપરાયેલી ભાષા તદ્દન ભિન્ન હતી.

૬. અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સિલ શ્રી કમલ ત્રિવેદીએ આપણને કલમ ૧૧એ.એ. અને કલમ ૧૧એ.બી.ની વૈધાનિક જોગવાઈઓ અને

આ જોગવાઈઓમાં સમયાંતરે કરવામાં આવેલા ધારાસભીય ફેરફારોમાંથી પસાર કર્યા જેથી દલીલ કરી શકાય કે:

a) વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી એ એક સબસ્ટેન્ટિવ (સૌભૂત) જવાબદારી છે અને તે ફક્ત ભવિષ્યલક્ષી રીતે જ ઊભી થઈ શકે છે. કલમ ૧૧એ.એ. ભૂતકાળલક્ષી અસર ધરાવતી નથી અને તેથી, તે ફક્ત તે જ કેસોને આવરી લેશે જ્યાં ૨૬.૫.૧૯૯૫ એટલે કે સદર અધિનિયમમાં કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેરવામાં આવી તે તારીખ પછી ડ્યુટીની જવાબદારી ઊભી થઈ હોય. આ દલીલના સમર્થનમાં, કાઉન્સિલે (૧૯૯૪) ૪ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસિસ ૨૭૬ માં અહેવાલિત **જે.કે. સિન્થેટિક્સ લિમિટેડ વિ. કમર્શિયલ ટેક્સિસ ઓફિસર** ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સામાન્ય રીતે, જવાબદારી નક્કી કરતી ચાર્જિંગ કલમનું સખત રીતે અર્થઘટન કરવામાં આવે છે પરંતુ મશીનરી જોગવાઈઓનું નહીં. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જે જોગવાઈઓ દ્વારા સત્તાધિકારીને વ્યાજ વસૂલવાની સત્તા આપવામાં આવે છે, તેને મશીનરી જોગવાઈઓના ભાગ તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવે તો પણ, તે એ કારણસર સબસ્ટેન્ટિવ કાયદો છે કે કરાર અથવા વપરાશના અભાવે કાયદા હેઠળ વ્યાજ વસૂલ કરી શકાય નહીં અને રકમની ગેરકાયદેસર અટકાયત માટે નુકસાનીના સ્વરૂપમાં વસૂલ કરી શકાય નહીં. એવું વધુમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ટેક્સની ચુકવણીમાં વિલંબ માટે મહેસૂલને વળતર આપવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે હોઈ શકે, વૈધાનિક જોગવાઈના આધારે વ્યાજ વસૂલવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ ધારાસભાને વ્યાજ વસૂલવાની જોગવાઈ કરવા માટે પ્રેરિત કરનારા કારણને ધ્યાનમાં લીધા વિના, કોર્ટે તેને તે જ અર્થ આપવો જોઈએ જે વપરાયેલી ભાષા અને પ્રાપ્ત કરવાના હેતુ દ્વારા વ્યક્ત થાય છે. કરની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ આકારણી અથવા વસૂલવા માટે કાયદામાં કરવામાં આવેલી કોઈપણ જોગવાઈને સબસ્ટેન્ટિવ કાયદા તરીકે અર્થઘટન કરવી જોઈએ.

b) સી.બી.ઇ.સી. દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ તારીખ ૨૬.૮.૨૦૦૨ નો પરિપત્ર અરજદારના કેસને પણ આવરી લેશે. તેમણે નિર્દેશ કર્યો કે કલમ ૧૧એ.બી., જે તે સંબંધિત સમયે હતી તેમ, એક્સાઇઝ ડ્યુટી ન ચૂકવવાનું કારણ કપટ, ખોટી રજૂઆત વગેરેને લીધે હોય ત્યાં વ્યાજની ચુકવણી માટે જોગવાઈ કરતી હતી. જો આશ્ચર્યજનક રીતે આવી જોગવાઈ ભવિષ્યલક્ષી બનાવવામાં આવે છે, તો ધારાસભાનો આશય કલમ ૧૧એ.એ. ને ભૂતકાળલક્ષી અસરથી લાગુ કરવાનો હતો તે સમજવું મુશ્કેલ છે જે ડ્યુટીની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજની જોગવાઈ કરે છે જે અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.બી.માં ઉલ્લેખિત કપટ, ખોટી રજૂઆત વગેરે જેવા કોઈ તત્વોના કારણે નથી.

c) કાઉન્સિલે નિર્દેશ કર્યો કે તારીખ ૨૮.૮.૧૯૯૬ થી ફાઇનાન્સ એક્ટની કલમ ૭૫ ના બળે, કલમ ૧૧એ.એ. ને કલમ ૧૧એ.બી.ને આધીન (સબ્જેક્ટ ટુ) કરવામાં આવી હતી. તેથી, કલમ ૧૧એ.એ. લાગુ કરતાં પહેલાં કલમ ૧૧એ.બી.લાગુ કરવા માટે જરૂરી તમામ શરતો સંતોષાવી જોઈએ.

૩૦.૦૮.૨૦૧૬

આ સંદર્ભમાં, કાઉન્સિલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો :

૧) (૨૦૧૨) ૪ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસિસ ૪૬૩ માં અહેવાલિત ભારત સરકાર અને અન્ય વિ. બ્રિગેડિયર પી.એસ. ગિલ ના કેસમાં, જેમાં અર્થઘટન માટે "આધીન" શબ્દપ્રયોગ વિચારણા હેઠળ આવ્યો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે અગાઉના વિવિધ ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરીને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું અને અવલોકન કર્યું:

"૨૨. તેથી, શ્રી તન્ખાની આ રજૂઆતને ફગાવી દેવામાં અમને કોઈ ખચકાટ નથી કે "કલમ ૩૧ ની જોગવાઈઓને આધીન" એ અભિવ્યક્તિ કાં તો અલંકારિક અથવા પરિણામહીન છે, અને ના તો અમને એવું ઠરાવવામાં કોઈ

ખચકાટ છે કે કલમ ૩૦ હેઠળ અપીલનો અધિકાર ફક્ત તે જ રીતે અને તે જ હદ સુધી વાપરી શકાય છે જે રીતે કલમ ૩૧ માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે જેને ઉક્ત અધિકાર આધીન કરવામાં આવ્યો છે."

૨) ૨૦૧૦ (૨૬૦) ઇ.એલ.ટી. ૭૧ (ગુજરાત) માં અહેવાલિત કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ વિ. સૌરાષ્ટ્ર સિમેન્ટ લિ. ના કેસમાં, જ્યાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે "અધિનિયમની કલમ ૧૧એસી ની જોગવાઈઓને આધીન" શબ્દપ્રયોગ ધરાવતા સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ રૂલ્સના નિયમ ૨૫ ના સંદર્ભમાં અવલોકન કર્યું હતું કે "જેથી નિયમ ૨૫ ને અધિનિયમની કલમ ૧૧એસી ની જોગવાઈઓને આધીન લાગુ કરી શકાય છે, કુદરતી અનુમાન તરીકે, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ રૂલ્સના નિયમ ૨૫ હેઠળ દંડ લાદવાના પ્રશ્નનો નિર્ણય કરતી વખતે કલમ ૧૧એસી માં દર્શાવેલ ઘટકો પણ ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી છે."

૭. બીજી બાજુ, ભારત સરકાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સિલ મિસ તૃષા પટેલે રજૂઆત કરી હતી કે એકવાર અરજદારોએ વૈધાનિક જોગવાઈઓની વૈધતા (વાયર્સ) નો પડકાર જતો કર્યો છે, પછી તેમની ભૂમિકા મર્યાદિત રહેશે. વિભાગ માટેના વિદ્વાન કાઉન્સિલ મિસ અવનિ મહેતાએ અરજીનો વિરોધ કરતા દલીલ કરી હતી કે વૈધાનિક જોગવાઈઓ પૂરતી સ્પષ્ટ છે. અરજદાર અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.એ. ની શરતો મુજબ વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતો. તેથી કમિશનરે એક એવો હુકમ પસાર કર્યો છે જેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૮. કેસની હકીકતોમાં, તેથી બે મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત થાય છે. એક કે શું અરજદારની જવાબદારી અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.એ. અથવા કલમ

૧૧એ.બી.હેઠળ વ્યાજ ચૂકવવાની હતી અને જો તે અગાઉની કલમ હેઠળ હતી, તો શું આવી જવાબદારી કિલચરન્સની તારીખથી ગણાશે.

૯. આ સંદર્ભમાં, આપણે ઉક્ત બે કલમો અને આવી જોગવાઈઓમાં કરવામાં આવેલા બહુવિધ સુધારાઓનો ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ. ફાઈનાન્સ એક્ટ ૧૯૯૫ હેઠળ, સંસદે તારીખ ૨૬.૫.૧૯૯૫ થી અધિનિયમમાં કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેરી હતી. આવી કલમનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"કલમ ૧૧એ.એ.. ડ્યુટીની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ. –

જ્યાં કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નિર્ધારિત ડ્યુટી માટે જવાબદાર વ્યક્તિ, આવા નિર્ધારણની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર આવી ડ્યુટી ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જાય છે, તો તે ડ્યુટી ઉપરાંત, બોર્ડ દ્વારા હાલના સમયે નક્કી કરવામાં આવેલા વાર્ષિક દસ ટકાથી ઓછો નહીં અને ત્રીસ ટકાથી વધુ નહીં તેવા દરે, ઉક્ત ત્રણ મહિનાનો સમયગાળો પૂરો થયાના તુરંત પછીની તારીખથી આવી ડ્યુટીની ચુકવણીની તારીખ સુધી વ્યાજ ચૂકવશે"

૧૦. ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૧૯૯૬ હેઠળ તારીખ ૨૮.૯.૧૯૯૬ થી કલમ ૧૧એ.બી. ઉમેરવામાં આવી હતી જે તે સમયે નીચે મુજબ વંચાતી હતી:

"કલમ ૧૧એ.બી.. ડ્યુટીની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ. –

(૧) જ્યાં કોઈ એક્સાઈઝ ડ્યુટી આકારવામાં આવી નથી અથવા ચૂકવવામાં આવી નથી અથવા ઓછી આકારવામાં આવી છે અથવા ઓછી ચૂકવવામાં આવી છે અથવા ભૂલથી રિફંડ કરવામાં આવી છે, કપટ, મિલીભગત અથવા કોઈ ઇરાદાપૂર્વક ખોટું નિવેદન અથવા હકીકતો છુપાવવાના કારણે, અથવા ડ્યુટીની ચુકવણી ટાળવાના ઇરાદા સાથે આ અધિનિયમ અથવા તેના હેઠળ

બનાવાયેલા નિયમોની કોઈપણ જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનના કારણે, તો કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નિર્ધારિત ડ્યુટી ચૂકવવા માટે જવાબદાર વ્યક્તિ, ડ્યુટી ઉપરાંત, બોર્ડ દ્વારા હાલના સમયે નક્કી કરવામાં આવેલા વાર્ષિક દસ ટકાથી ઓછો નહીં અને ત્રીસ ટકાથી વધુ નહીં તેવા દરે, આ અધિનિયમ અથવા તેના હેઠળ બનાવાયેલા નિયમો હેઠળ ડ્યુટી ચૂકવવાની જોઈતી હતી તે મહિના પછીના મહિનાની પહેલી તારીખથી અથવા આવા ભૂલભરેલા રિફંડની તારીખથી, જે પણ હોય, પરંતુ કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ સિવાય આવી ડ્યુટીની ચુકવણીની તારીખ સુધી વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે:

(૨) શંકાઓ દૂર કરવા માટે, આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે પેટા-કલમ (૧) ની જોગવાઈઓ તે કેસોને લાગુ પડશે નહીં જ્યાં ફાઈનાન્સ (નં. ૨) બિલ, ૧૯૯૬ ને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી મળે તે તારીખ પહેલાં ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બની હોય."

૧૧. સાથે સાથે, તારીખ ૨૮.૯.૧૯૯૬ થી તે જ ફાઈનાન્સ એક્ટ હેઠળ, ધારાસભાએ કલમ ૧૧એ.એ. ની શરૂઆતમાં નીચેના શબ્દો ઉમેર્યા:

"કલમ ૧૧એ.બી.માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને આધીન"

૧૨. ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૧ હેઠળ તારીખ ૧૧.૫.૨૦૦૧ થી, કલમ ૧૧એ.એ. માં પેટા-કલમ (૨) નીચે મુજબ ઉમેરવામાં આવી હતી:

"(૨) પેટા-કલમ (૧) ની જોગવાઈઓ તે કેસોને લાગુ પડશે નહીં જ્યાં ફાઈનાન્સ બિલ, ૨૦૦૧ ને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી મળે તે તારીખે અને તે પછી ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બને છે."

૧૩. સાથે સાથે તે જ તારીખથી, એટલે કે ૧૧.૫.૨૦૦૧ થી, ફાઈનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૧ હેઠળ, કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૧) અને (૨) ફરીથી ઘડવામાં આવી હતી, જેનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"(૧) જ્યાં કોઈ એક્સાઈઝ ડ્યુટી આકારવામાં આવી નથી અથવા ચૂકવવામાં આવી નથી અથવા ઓછી આકારવામાં આવી છે અથવા ઓછી ચૂકવવામાં આવી છે અથવા ભૂલથી રિફંડ કરવામાં આવી છે, તો જે વ્યક્તિ કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નિર્ધારિત ડ્યુટી ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે, અથવા પેટા-કલમ (૨.બી.) હેઠળ ડ્યુટી ચૂકવી છે, તે ડ્યુટી ઉપરાંત, કલેક્ટર ગેઝેટમાં નોટિફિકેશન દ્વારા કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા હાલના સમયે નક્કી કરવામાં આવેલા વાર્ષિક અઢાર ટકાથી ઓછો નહીં અને છત્રીસ ટકાથી વધુ નહીં તેવા દરે, આ અધિનિયમ હેઠળ ડ્યુટી ચૂકવવાની જોઈતી હતી તે મહિના પછીના મહિનાની પહેલી તારીખથી અથવા આવા ભૂલભરેલા રિફંડની તારીખથી, જે પણ હોય, પરંતુ કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨), અથવા પેટા-કલમ (૨.બી.) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ સિવાય, આવી ડ્યુટીની ચુકવણીની તારીખ સુધી વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે:

પરંતુ...

(૨) પેટા-કલમ (૧) ની જોગવાઈઓ તે કેસોને લાગુ પડશે નહીં જ્યાં ફાઈનાન્સ બિલ, ૨૦૦૧ ને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી મળે તે તારીખ પહેલાં ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બની હતી અથવા ચૂકવવાની જોઈતી હતી."

૧૪. કલમ ૧૧એ.એ. ના અર્થઘટન પર આપણું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરતાં પહેલાં, આપણે ઉપર નોંધાયેલા સતત સુધારાઓના સંદર્ભમાં બંને કલમો અને તેમના આંતરિક સંબંધની સરખામણી કરી શકીએ છીએ. કલમ ૧૧એ.એ. એ તેના મૂળ સ્વરૂપમાં વ્યાજ વસૂલવાની જોગવાઈ કરી હતી જ્યાં કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ

(૨) હેઠળ નિર્ધારિત ડ્યુટી માટે જવાબદાર વ્યક્તિ આવી ડ્યુટી આવા નિર્ધારણની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જાય. આવા કેસમાં, તે બોર્ડ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તે મુજબ વાર્ષિક દસ ટકાથી ઓછો નહીં અને ત્રીસ ટકાથી વધુ નહીં તેવા દરે, ઉક્ત ત્રણ મહિનાનો સમયગાળો પૂરો થયાના તુરંત પછીની તારીખથી આવી ડ્યુટીની ચુકવણી સુધી, આવી ડ્યુટી પર વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યારે પણ કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નિર્ધારિત ડ્યુટી માટે કોઈ વ્યક્તિ પર ચાર્જ મૂકવામાં આવે છે, ત્યારે તે નિર્ધારણના ત્રણ મહિના પછી અણચુકવાયેલી રહેલી ડ્યુટી પર, વાસ્તવિક ચુકવણી સુધી નિર્ધારિત દરે વ્યાજ ચૂકવશે.

૧૫. આ તબક્કે, આપણે કલમ ૧૧એ.એ. ના પરંતુનો (પ્રોવાઈઝો) પણ ટૂંકમાં ઉદ્દેખ કરી શકીએ છીએ જે જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં ૧૯૯૫ ના ફાઈનાન્સ બિલને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી મળી તે પહેલાં કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નિર્ધારિત ડ્યુટી માટે જવાબદાર વ્યક્તિ આવી તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર આવી ડ્યુટી ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જાય છે, તો આવી વ્યક્તિ આવી તારીખથી ત્રણ મહિના પૂરા થયાના તુરંત પછીની તારીખથી આવી ડ્યુટીની ચુકવણી સુધી ઉક્ત કલમ હેઠળ વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પ્રોવાઈઝો એવા કેસને લાગુ પડશે જ્યાં કલમ ૧૧એ.એ. ની શરૂઆત પહેલાં કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નિર્ધારણ થયું હોય. આવા કેસમાં, વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી ફાઈનાન્સ બિલ, ૧૯૯૫ ને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી

મળ્યાની તારીખથી ત્રણ મહિના પછીથી આવી ડ્યુટીની ચુકવણીની તારીખ સુધી શરૂ થશે. આ પ્રોવાઈઝો પછીના તબક્કે વધુ ચર્ચા માટે આવશે.

૧૬. અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.એ. માં સમાવિષ્ટ આ જોગવાઈઓથી વિપરીત, કલમ ૧૧એ.બી.જે પછીના ફાઈનાન્સ એક્ટમાં રજૂ કરવામાં આવી હતી તે એવા કેસોમાં વ્યાજ વસૂલવાની જોગવાઈ કરતી હતી જ્યાં એક્સાઈઝ ડ્યુટી આકારવામાં આવી ન હતી અથવા ચૂકવવામાં આવી ન હતી અથવા ઓછી આકારવામાં આવી હતી અથવા ઓછી ચૂકવવામાં આવી હતી અથવા કપટ, મિલીભગત, ઇરાદાપૂર્વક ખોટા નિવેદન અથવા હકીકતો છુપાવવા અથવા અધિનિયમ અથવા નિયમોની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનના કારણે ભૂલથી રિફંડ કરવામાં આવી હતી, ડ્યુટીની ચુકવણી ટાળવાના ઇરાદા સાથે, જેમ કે કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. આવા કેસમાં ડ્યુટી ઉપરાંત, બોર્ડ દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા દરે ડ્યુટી ચૂકવવાની જોઈતી હતી તે મહિના પછીના મહિનાની પહેલી તારીખથી અથવા આવું ભૂલભરેલું રિફંડ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું તે તારીખથી આવી ડ્યુટીની ચુકવણીની તારીખ સુધી વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી રહેશે. કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૨) શંકાઓ દૂર કરવા માટે હતી અને જોગવાઈ કરતી હતી કે પેટા-કલમ (૧) નો પરંતુ તે કેસોને લાગુ પડશે નહીં જ્યાં ફાઈનાન્સ બિલ, ૧૯૯૬ ને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી મળી તે તારીખ પહેલાં ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બની હતી.

૧૭. કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આ રીતે વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી ત્યારે જ ઊભી થશે જો ઓછી ચૂકવણી અથવા ડ્યુટી ન ચૂકવવી અથવા ભૂલભરેલું રિફંડ કપટ, મિલીભગત વગેરેના કારણે હોય અને આવા કેસમાં, વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી જે મહિના દરમિયાન ડ્યુટી ચૂકવવાની જોઈતી હતી તે મહિનો પૂરો થયાની પહેલી તારીખથી અથવા રિફંડ ભૂલથી મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું ત્યારથી શરૂ થશે.

૧૮. જો આપણે અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.એ. અને કલમ ૧૧એ.બી.ની જોગવાઈઓની સરખામણી કરીએ, તો ત્રણ નોંધપાત્ર તફાવતો છે. પ્રથમ, કલમ ૧૧એ.એ. ડ્યુટી ન ચૂકવવાના તમામ કેસોને આવરી લે છે અને કલમ ૧૧એ.બી.ની જેમ, કપટ, મિલીભગત વગેરેના કારણે ડ્યુટી ન ચૂકવાઈ હોય તે પૂરતું તેનો ઉપયોગ મર્યાદિત કરતી નથી. બીજું, કલમ ૧૧એ.એ. હેઠળ, વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ ડ્યુટીના નિર્ધારણના ત્રણ મહિના પછી અથવા જો નિર્ધારણ અગાઉ કરવામાં આવ્યું હોય તો કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેરવાના ત્રણ મહિના પછી શરૂ થશે, જ્યારે કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ, આવી જવાબદારી જે મહિના દરમિયાન ડ્યુટી ચૂકવવાની જોઈતી હતી તે મહિનો પૂરો થતાંની સાથે જ ઊભી થશે. ત્રીજું, કલમ ૧૧એ.એ. હેઠળ, એવી કોઈ સ્પષ્ટતા ન હતી કે જે કેસોમાં કલમ રજૂ કરવાની તારીખ પહેલાં ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બની હોય તેમાં વ્યાજની જવાબદારી ઊભી થશે નહીં, જે સુવિધાયુક્ત બાબત અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ રજૂ કરવામાં આવી હતી. તેનાથી વિપરીત, કલમ

૧૧એ.એ. ના પ્રોવાઈઝોએ તે તદ્દન સ્પષ્ટ કર્યું છે કે સંજોગોના આપેલા સમૂહમાં, આ કલમ એવા કેસોમાં પણ લાગુ પડે છે જ્યાં ડ્યુટી ચૂકવવાની જવાબદારી અગાઉ ઊભી થઈ હતી. આપણે યાદ કરી શકીએ છીએ કે આ પ્રોવાઈઝોએ એવા કેસોમાં વ્યાજની જવાબદારી લાગુ કરી હતી જ્યાં આ કલમ રજૂ કરવામાં આવી તે પહેલાં કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ ડ્યુટીનું નિર્ધારણ કરવામાં આવ્યું હતું પરંતુ આવી ડ્યુટીની ચુકવણી માટે કલમ ઉમેર્યા પછી ત્રણ સ્પષ્ટ મહિનાનો સમયગાળો પૂરો પાડવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નિષ્ફળ જતાં, કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૨) થી વિપરીત, આ ત્રણ મહિનાના સમયગાળા પછી વ્યાજની જવાબદારી ઊભી થશે. આથી, કલમ ૧૧એ.એ. ના પ્રોવાઈઝોમાં સ્પષ્ટ સંકેત હતો કે આ કલમ એવા કેસોમાં પણ લાગુ કરવા માટે હતી જ્યાં ડ્યુટી ચૂકવવાની જવાબદારી અગાઉ ઊભી થઈ હોય અથવા કાયદામાં કલમ ઉમેરતા પહેલાં નિર્ધારણ પૂર્ણ થઈ ગયું હોય. આ છેલ્લો તફાવત અરજદારની આ દલીલના સંદર્ભમાં મહત્વપૂર્ણ રહેશે કે કલમ ૧૧એ.એ. ની કોઈ ભૂતકાળલક્ષી લાગુ પડવા યોગ્યતા ન હતી. જેમ સર્વવિદિત છે તેમ, નવો અધિકાર કે જવાબદારી ઊભી કરતો કાયદો, સામાન્ય રીતે ભવિષ્યલક્ષી રીતે લાગુ કરવાનો હોય છે સિવાય કે તેને સ્પષ્ટપણે અથવા જરૂરી ગર્ભિતાર્થ દ્વારા ભૂતકાળલક્ષી અસર આપવામાં આવી હોય. કલમ ૧૧એ.બી.ને સ્પષ્ટપણે ભવિષ્યલક્ષી બનાવવામાં આવી હતી તે બાબત કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૨) માં વપરાયેલી ભાષા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. તેનાથી વિપરીત, કલમ ૧૧એ.એ. માં આંતરિક સંકેતો છે કે ઉક્ત કલમ ભૂતકાળલક્ષી અસર ધરાવશે. કલમ ૧૧એ.એ. ના મૂળ સ્વરૂપના

મુખ્ય ભાગે તેવા કેસોમાં વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારીને મર્યાદિત કરી ન હતી જ્યાં ઉક્ત કલમ ઉમેર્યા પછી ડ્યુટીની જવાબદારી ઊભી થઈ હોય. તેણે ફક્ત એટલી જોગવાઈ કરી હતી કે જ્યારે કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નિર્ધારણ દ્વારા ડ્યુટી માટે આકારવામાં આવેલી વ્યક્તિ આવા નિર્ધારણની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર તે ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જાય ત્યારે વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે. જોકે, વ્યક્તિ માટે એવી દલીલ કરવાનો માર્ગ ખુલ્લો હોઈ શકે છે કે વ્યાજની જવાબદારી એ સબસ્ટેન્ટિવ (સૌભૂત) જવાબદારી હોવાને કારણે, કાયદો તેને ઉમેર્યા પહેલાના ભૂતકાળના કેસોને આવરી લેશે નહીં. પરંતુ, કલમ ૧૧એ.એ. નો પ્રોવાઈઝો સમગ્ર પરિસ્થિતિ બદલી નાખશે. આવા પ્રોવાઈઝો હેઠળ, એવા કેસોમાં પણ જ્યાં ડ્યુટીની જવાબદારી ફક્ત કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેરતા પહેલાં જ ઊભી થઈ ન હતી પરંતુ કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ પણ નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી અને જે કેસોમાં, આવી તારીખ પછી અણચુકવાયેલી રહેલી ડ્યુટીના ઘટક પર અધિનિયમમાં કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેર્યાના ત્રણ મહિના પછી વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી શરૂ થશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વ્યાજ વસૂલવા માટે નવી જોગવાઈ બનાવતી વખતે કાયદાએ એવા કેસોમાં ત્રણ મહિનાની મુદત આપી હતી જ્યાં વ્યાજની જોગવાઈ ઉમેરવાની તારીખે ડ્યુટી અણચુકવાયેલી રહી હતી. જો આવા સમયગાળાની અંદર ડ્યુટી ચૂકવવામાં આવે તો વ્યાજની કોઈ જવાબદારી રહેશે નહીં. જો જોગવાઈ ઉમેર્યાના ત્રણ મહિના પૂરા થયા પછી પણ ડ્યુટી અણચુકવાયેલી રહે, તો વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી આવી તારીખથી શરૂ થશે.

આવી જોગવાઈની પૃષ્ઠભૂમિમાં, જો આપણે અરજદાર માટે શ્રી ત્રિવેદીની દલીલ સ્વીકારીએ, તો અરજદારનો કેસ કલમ ૧૧એ.એ. ના મુખ્ય ભાગમાં પડશે નહીં કારણ કે તેમની રજૂઆતમાં વ્યાજની જવાબદારી ભૂતકાળના કેસોમાં લાગુ પડશે નહીં, ના તો પ્રોવાઈડો હેઠળ આવરી લેવાશે કારણ કે તેમના કેસમાં, કલમ ૧૧એ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળનું નિર્ધારણ કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેર્યા પછી થયું હતું. ચોક્કસપણે, ધારાસભાને આપું અસંગત પરિણામ લાવવાનો આશય આપી શકાય નહીં. અમારા અભિપ્રાય મુજબ આ એક મજબૂત સંકેત હશે કે જરૂરી ગર્ભિતાર્થ દ્વારા કલમ ૧૧એ.એ. નો હેતુ તે તમામ કેસોમાં લાગુ કરવાનો હતો જ્યાં કાયદામાં કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેર્યા પછી ડ્યુટી અણચુકવાયેલી રહી હોય. એવા કેસોમાં જ્યાં ડ્યુટી ચૂકવવાની જવાબદારી કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેરતા પહેલાં કે પછી ઊભી થઈ હોય પરંતુ નિર્ધારણ ઉક્ત તારીખ પછી થયું હોય, વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી કલમના મુખ્ય ભાગ હેઠળ ઊભી થશે. એવા કેસોમાં જ્યાં જવાબદારી અને નિર્ધારણ બંને કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેરતા પહેલાં થયા હોય, તેવા કેસો પ્રોવાઈડો હેઠળ આવરી લેવામાં આવશે અને વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી અધિનિયમમાં કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેરવાની તારીખથી ત્રણ મહિનાના અંત પછી શરૂ થશે. નોંધપાત્ર રીતે, કોઈપણ કેસમાં, વ્યાજની જવાબદારી કલમ ૧૧એ.એ. ઉમેર્યા અગાઉના સમયગાળા માટે રહેશે નહીં. તેથી આ જોગવાઈ ભૂતકાળલક્ષી લાગુ પડવા યોગ્યતા ધરાવે છે.

૧૯. હવે આપણે કલમ ૧૧એ.એ. માં ઉમેરવામાં આવેલા "કલમ ૧૧એ.બી. માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને આધીન" શબ્દોની અસર અંગે કાઉન્સિલની દલીલ

તરફ નિર્દેશ કરી શકીએ છીએ. યાદ કરવા માટે, આ શબ્દો કલમ ૧૧એ.એ. માં ૨૮.૯.૧૯૯૬ થી કલમ ૧૧એ.બી.ના ઉમેરા સાથે સાથે ઉમેરવામાં આવ્યા હતા. આ તારીખ પહેલાં, વ્યાજ વસૂલવા માટે ફક્ત એક જ જોગવાઈ હતી એટલે કે, કલમ ૧૧એ.એ., જે નોંધ્યા મુજબ, કપટ, ઇરાદાપૂર્વક ખોટું નિવેદન, મિલીભગત વગેરેના કારણે હોય કે અન્યથા, અણચુકવાયેલી ડ્યુટીના તમામ કેસોને આવરી લેશે. જોકે, કલમ ૧૧એ.બી.એ એક અલગ વર્ગ બનાવ્યો અને ફક્ત એવા કેસોમાં જ વ્યાજ વસૂલ કર્યું જ્યાં ડ્યુટી ન ચૂકવવી, ઓછી ચૂકવવી કે ભૂલભરેલું રિફંડ કપટ, મિલીભગત વગેરેના કારણે હતું. અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.બી. ના ઉમેરા સાથે, આ રીતે કાયદામાં બંને વ્યાજ વસૂલતી બે જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ હતી. કોઈ વધુ સ્પષ્ટતાના અભાવે, કલમ ૧૧એ.એ. અણચુકવાયેલી ડ્યુટીના તમામ કેસોને આવરી લેશે અને કપટ, મિલીભગત વગેરેના કારણે થયેલા કેસોને બાકાત રાખશે નહીં. કલમ ૧૧એ.બી.અણચુકવાયેલી ડ્યુટીના કેસોના નાના વર્ગ સુધી મર્યાદિત હતી અને કોઈ વધુ સ્પષ્ટતાના અભાવે, જ્યાં ડ્યુટી ન ચૂકવવી તે કપટ, મિલીભગત વગેરેના કારણે હોય ત્યાં બંને જોગવાઈઓ લાગુ કરવાનું શક્ય બની શકે છે. કોઈપણ વિવાદથી બાબતોને પર રાખવા માટે, ધારાસભાએ કલમ ૧૧એ.એ. માં "કલમ ૧૧એ.બી. માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને આધીન" શબ્દો ઉમેર્યા.

૨૦. "આધીન" શબ્દપ્રયોગ એ સમાન પરંતુ હંમેશા સમાન નહીં તેવી પરિસ્થિતિઓમાં વપરાતું જાણીતું ધારાસભીય સાધન છે. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૬ સુપ્રીમ કોર્ટ ૨૦૭ માં અહેવાલિત સાઉથ ઇન્ડિયા કોર્પોરેશન (પ્રા.) લિમિટેડ વિ.

સેક્રેટરી, બોર્ડ ઓફ રેવન્યુ ત્રિવેન્દ્રમ અને અન્ય ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચે અવલોકન કર્યું હતું કે " આધીન" શબ્દપ્રયોગ એક જોગવાઈ બીજી જોગવાઈને સ્થાન આપે છે જેને તે આધીન કરવામાં આવી છે તેવો વિચાર વ્યક્ત કરે છે. એ.આઈ.આર. ૧૯૫૨ સુપ્રીમ કોર્ટ ૨૫૨ માં અહેવાલિત ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર વિ. સર કામેશ્વર સિંહ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટની અન્ય એક બંધારણીય બેન્ચે, "આધીન" ના સંદર્ભમાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"એન્ટ્રી ૩૬ માં આવતા "આધીન" શબ્દોનો એકમાત્ર હેતુ એ દર્શાવવાનો છે કે એન્ટ્રી ૩૬ હેઠળ કાયદો બનાવવો તે સમવર્તી સૂચિની એન્ટ્રી જરૂર હેઠળ તેની વિધાન સત્તાના ઉપયોગમાં સંસદ દ્વારા બનાવાયેલા કોઈપણ કાયદાને આધીન હોવો જોઈએ. બંને ધારાસભાઓ એન્ટ્રી જરૂર હેઠળ કાયદો બનાવી શકે છે પરંતુ આ એન્ટ્રી હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને બનાવાયેલ સંસદીય કાયદો વિરોધાભાસના કિસ્સામાં રાજ્યના કાયદા પર પ્રાધાન્ય ધરાવશે અને આ જ કારણે એન્ટ્રી ૩૬ હેઠળ રાજ્ય સૂચિમાં ઉલ્લેખિત કાયદાના વિષયમાં એન્ટ્રી જરૂર નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તેનો અર્થ એ થાય છે કે જ્યારે પણ રાજ્ય ધારાસભા દ્વારા એન્ટ્રી ૩૬ હેઠળ તેની વિધાન સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કાયદો બનાવવામાં આવે છે, ત્યારે તે કાયદો સમવર્તી સૂચિની એન્ટ્રી જરૂર હેઠળ તેની વિધાન સત્તાના ઉપયોગમાં બનાવાયેલા સંસદીય કાયદાની જોગવાઈઓને આધીન રહેશે."

૨૧. એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ સુપ્રીમ કોર્ટ ૧૧૫૨ માં અહેવાલિત કે.આર.સી.એસ. બાલકૃષ્ણ ચેટ્ટી એન્ડ સન્સ એન્ડ કો. વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટની ત્રણ જજની બેન્ચે અવલોકન કર્યું હતું કે 'આધીન' શબ્દોનો ઉપયોગ કાયદાના આશયને અમલમાં મૂકવાના સંદર્ભમાં છે

અને સાચો અર્થ શરતી છે. (૨૦૦૪) ૩ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસિસ ૧ માં અહેવાલિત અશોક લેલેન્ડ લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ ટી.એન. અને અન્ય ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે "આધીન" શબ્દના ડિક્શનરી અર્થનો ઉલ્લેખ જવાબદાર, ગૌણ, આધીન, ઊતરતું, આજ્ઞાંકિત, દ્વારા સંચાલિત કે અસરગ્રસ્ત તરીકે કર્યો હતો. (૧૯૮૬) ૪ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસિસ ૪૪૭ માં અહેવાલિત ચંદાવરકર સીતા રત્ના રાવ વિ. આશાલેતા એસ. ગુરમ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે 'ગમે તે મજકુર હોવા છતાં' શબ્દ 'આધીન' શબ્દસમૂહથી વિપરીત છે, જે પાછળથી એક જોગવાઈ બીજી જોગવાઈ અથવા અન્ય જોગવાઈને સ્થાન આપે છે જેને તે આધીન કરવામાં આવી છે તેવો વિચાર આપે છે.

૨૨. તેથી જ્યારે ધારાસભા કોઈ જોગવાઈને બીજી જોગવાઈને આધીન બનાવે છે, ત્યારે અગાઉની જોગવાઈ પછીની જોગવાઈને સ્થાન આપશે અને બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વિરોધાભાસના કિસ્સામાં, પછીની જોગવાઈઓ પ્રચલિત થશે. તેને ક્યારેક નોન-ઓબ્સ્ટેન્ટ કલોઝ (તેમ છતાં કલમ) ધરાવતી પછીની જોગવાઈના વિપરીત તરીકે જોવામાં આવે છે. અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.એ. અને કલમ ૧૧એ.બી.ના સંદર્ભમાં, તેથી, કલમ ૧૧એ.એ. ને કલમ ૧૧એ.બી.ને આધીન કરતી વખતે ધારાસભાનો સ્પષ્ટ આશય બંને વૈધાનિક જોગવાઈઓ વચ્ચેના કોઈપણ વિરોધાભાસને ટાળવાનો હતો. અગાઉની જોગવાઈ અણચુકવાયેલી ડ્યુટીના તમામ કેસોને સમાવિષ્ટ કરશે સિવાય કે તે કેસો જે પછીની જોગવાઈ દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યા છે જે તે કેસો સુધી મર્યાદિત છે જ્યાં આવી ડ્યુટી કપટ, ખોટા નિવેદન, મિલીભગત વગેરેના કારણે

અણચુકવાયેલી રહી હતી. કલમ ૧૧એ.એ. ને કલમ ૧૧એ.બી.ને આધીન રહેશે તેવી જોગવાઈ કરીને, ધારાસભાએ તદ્દન સ્પષ્ટ કર્યું કે કપટ, ઇરાદાપૂર્વક ખોટા નિવેદન વગેરેના કારણે અણચુકવાયેલી ડ્યુટીના તે કેસો ફક્ત કલમ ૧૧એ.બી.દ્વારા જ આવરી લેવામાં આવશે અને કલમ ૧૧એ.બી. દ્વારા આવરી લેવાયેલા કેસમાં, કલમ ૧૧એ.એ. ઉક્ત જોગવાઈને સ્થાન આપશે. તેથી, દલીલ કે કલમ ૧૧એ.એ. લાગુ કરવા માટે, કલમ ૧૧એ.બી.માં પૂરી પાડવામાં આવેલી તમામ શરતો સંતોષાવી જોઈએ, તે કોઈપણ ગુણવત્તા વિનાની છે. આ દલીલ જે અસંગત પરિણામો તરફ દોરી જશે તે જોવા માટે સ્પષ્ટ છે. જો કલમ ૧૧એ.એ. ના અમલ માટે, કલમ ૧૧એ.બી.ની તમામ શરતો સંતોષવાની હોય, તો કલમ ૧૧એ.એ. નું કોઈ સ્વતંત્ર અસ્તિત્વ રહેશે નહીં અને અધિનિયમનનો કોઈ હેતુ રહેશે નહીં. ચોક્કસપણે, ધારાસભાએ બે અલગ અલગ જોગવાઈઓ ઘડી હોય પરંતુ બંને ફક્ત એક જ પરિસ્થિતિને આવરી લેતી હોય તેવું જોઈ શકાતું નથી.

૨૩. આ મુદ્દો બંધ કરતા પહેલા, આપણે અમારા કેસને સીધી રીતે સ્પર્શતા ન હોવા છતાં પછીના ધારાસભીય ફેરફારોનો ટૂંકમાં ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ. કલમ ૧૧એ.એ. ની નવી ઉમેરાયેલી પેટા-કલમ (૨) હેઠળ ૧૧.૫.૨૦૦૧ થી, પૂર્વવર્તી કલમ ૧૧એ.એ. ની લાગુ પડવા યોગ્યતા એવા કેસો સુધી મર્યાદિત હતી જ્યાં ફાઈનાન્સ બિલ, ૨૦૦૧ ને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી મળ્યાની તારીખ પછી ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બની હતી. તદ્દનુસાર, આવા તમામ કેસો માટે, કલમ ૧૧એ.એ. ની આગળ કોઈ લાગુ પડવા યોગ્યતા રહેશે નહીં. કલમ ૧૧એ.બી.માં

અનુરૂપ ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા જે ૧૧.૫.૨૦૦૧ થી બીનચુકવાયેલ વ્યાજના તમામ કેસોને આવરી લેશે, પછી તે કપટ, મિલીભગત વગેરેના કારણે હોય કે બાકીના હોય.

૨૪. સી.બી.ઇ.સી. નો તારીખ ૨૬.૮.૨૦૦૨ નો પરિપત્ર ખાસ કરીને અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.બી.ની પૃષ્ઠભૂમિમાં બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો અને સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે જોગવાઈઓ ફક્ત તે જ કેસોમાં લાગુ પડશે જ્યાં ઉક્ત કલમ ઉમેર્યા પછી ડ્યુટી ચૂકવવાની જવાબદારી ઊભી થઈ હોય અને તેવા કેસોને આવરી લેશે નહીં જ્યાં જવાબદારી ઊભી થઈ હોવા છતાં, નિર્ધારણ પછીથી થયું હોય. આ કલમ ૧૧એ.બી.ની પેટા-કલમ (૨) માં સમાવિષ્ટ સ્પષ્ટતાત્મક જોગવાઈને અનુરૂપ હતું જે કલમ ૧૧એ.એ. માં સ્થાન પામતી નથી. ના તો પરિપત્રનો હેતુ કલમ ૧૧એ.એ. ને આવરી લેવાનો હતો ના તો કલમ ૧૧એ.એ. માં વપરાયેલી ભાષા આપણને આવી સ્પષ્ટતા લાગુ કરવાની મંજૂરી આપશે જે અધિનિયમની કલમ ૧૧એ.બી. માટે હતી.

૨૫. આ સંજોગોમાં, અરજી ફગાવી દેવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી)

(ન્યાયમૂર્તિ એ.જે. શાસ્ત્રી)

*This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.